

ORT
Publishing

NGO **P**remier

8th International Scientific Conference

**European Applied Sciences:
modern approaches in scientific researches**

**Hosted by the ORT Publishing and
The Center For Social and Political Studies
"Premier"**

Conference papers

January 30, 2014

Stuttgart, Germany

8th International Scientific Conference
*"European Applied Sciences: modern approaches in scientific
researches"*: Papers of the 8th International Scientific
Conference. January 30, 2014, Stuttgart, Germany. 206 p.

Editorial board

Apl.-Prof. Dr. phil. Lutz Schumacher, Germany
Prof, Dr.-Ing. Johannes Pinnekamp, Germany
Dr. phil. Carsten Knockret, Germany
Dr. rer. soc. Dr. phil. Dietrich Pukas, Germany
Prof. Dr. phil. Kristina Reiss, Germany
Prof. Dr. oec. Susanne Stark, Germany
Prof. Dr. iur. utr. Marina Savtschenko, Russia
Dr. disc. pol. Alexej Kiseljov, Russia
Dr. oec. Saida Bersirowa, Russia

Edited by **Ludwig Siebenberg**
Technical Editor: **Peter Meyer**

ISBN 978-3-944375-31-1

Published and printed in Germany by ORT Publishing
(Germany) in association with the Center For Social
And Political Studies "Premier" (Russia) January 2014,
700 copies

ORT Publishing
Schwieberdingerstr. 59
70435 Stuttgart,
Germany
info@ortpublishing.de
vrwww.ortpublishing.de

All rights reserved
ORT Publishing
All authors of the current issue

ISBN" 978-3-944375-31-1

*Malinivska Lyudmila Ivanovna, Zhytomyr State University
named after Ivan Franko, associate professor of the department of labour protection and civil
security*

*Малинівська Людмила Іванівна, Житомирський державний університет
імені Івана Франка, доцент кафедри охорони праці та цивільної безпеки*

Identification, using psychological and social methods, factors contributing to the emergence of socio-psychological tension relief

Виявлення, за допомогою психологічних та соціальних методів, чинників, що сприяють виникненню соціально-психологічної напруги при НС

Актуальність дослідження. Проблема виникнення надзвичайних ситуацій в нашій країні є досить актуальною на сьогоднішній день. Надзвичайна ситуація небезпечна для життя і здоров'я, несприятлива для функціонування психіки людини.

Наслідком переживання людиною надзвичайної ситуації є виникнення різних негативних психологічних та емоційних станів (тривоги, страху, депресії, фрустрації, психічних розладів), що свідчить про те, що вона відчуває психологічну напругу.

Напруга в словнику психології Дж. Древера визначається як почуття натягу, напруги, загальне відчуття порушення рівноваги і готовність змінити поведінку при зустрічі з яким-небудь загрозливим ситуативним фактором. Такими факторами може бути підвищене навантаження, дефіцит часу, брак інформації та ін.

Таким чином, проблема чинників, що сприяють виникненню соціально-психологічної напруги при НС є досить актуальною в даній роботі.

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити та вивчити, за допомогою психологічних та соціальних методів, чинники, що сприяють виникненню соціально-психологічної напруги при НС.

Аналіз літературних джерел. Проблему виникнення соціально-психологічної напруги при надзвичайних ситуаціях вивчали різні дослідники. Так Т. А. Немчин, Л. П. Гримак, В. І. Лебедев вивчали причини та характер виникнення напруги. Емоційні стани, що виникають у надзвичайних ситуаціях, досліджував А.О. Прохоров, А. Кемпінські та ін. Проблему оптимальних станів людини розглядав Є. П. Ільїн. Українські вчені М. І. Дьяченко, Л. А. Кандибович, В. А. Пономаренко вивчали особливості суб'єктивного сприйняття надзвичайної (у їхньому тезаурусі складної) ситуації.

Під надзвичайною ситуацією розуміється порушення нормальних умов життя і діяльності людей на об'єкті або території, викликане небезпечною подією (аварією, катастрофою, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, великою пожежею, застосуванням засобів ураження), яке привело до загибелі людей та значних матеріальних втрат¹.

Ознаками НС є: 1) наявність або загроза загибелі людей та тварин, або значне погіршення умов їх життєдіяльності; 2) заповдіння великих економічних збитків; 3) істотне погіршення стану навколишнього природного середовища.

Питання психології людини в надзвичайних ситуаціях необхідно розглядати з метою підготовки емоційного стану населення до дій в екстремальних ситуаціях.

При розгляді питань поведінки людини в умовах НС велика увага приділяється психології страху. У повсякденному житті, в екстремальних умовах людині постійно доводиться долати небезпеки, що загрожують її існуванню, що викликає (породжує) страх, тобто короточасний або тривалий емоційний процес, народжений дійсною чи уявною небезпекою. Страх — це сигнал тривоги, але не просто тривоги, а сигнал, що викликає ймовірні захисні дії людини.

¹ Бикова О. В. Болієв О. В., Деревинський Д. М., Єлісеєв В.Н. Миронець СМ., Осипенко С. І., Півень Ю.О. та інш. Основи цивільного захисту: Навч. посібник К: 2008,- 223 с С.24.

Страх викликає у людини неприємні відчуття — це негативна дія страху, але страх — це і сигнал, команда до індивідуального чи колективного захисту, так як головна мета, що стоїть перед людиною — це залишитися живим, продовжити своє існування¹.

Слід враховувати, що найбільш частими, значними і динамічними є необдумані, несвідомі дії людини як результат її реакції на небезпеку.

Найбільшу небезпеку для людини становлять фактори, які можуть викликати її загибель в результаті різних агресивних впливів — це різні фізичні, хімічні, біологічні фактори, високі і низькі температури, іонізуючі (радіоактивні) випромінювання. Всі ці фактори вимагають різних способів захисту людини і групи людей, тобто індивідуальних і колективних засобів захисту до яких можна віднести: прагнення людини піти за межі дії вражаючих факторів (втекти від небезпеки, захиститися екраном і т. д.); енергійна атака людиною джерела можливих вражаючих факторів для послаблення їх дії або знищення джерела можливих вражаючих факторів.

Особливі умови, в яких може опинитися людина, як правило, викликають у неї психологічну та емоційну напругу. Як наслідок, у одних це супроводжується мобілізацією внутрішніх життєвих ресурсів; в інших — зниження або навіть зривом працездатності, погіршенням здоров'я, фізіологічними і психологічними стресовими явищами. Залежить це від індивідуальних особливостей організму, умов праці та виховання, обізнаності про події, що відбуваються і розуміння ступеня небезпеки.

У всіх важких ситуаціях вирішальну роль відіграє моральний гарт і психічний стан людини. Вони визначають готовність до усвідомлених, впевнених дій у будь-який критичний момент.

Психологія станів об'єднує величезний досвід світової психологічної науки в галузі дослідження психічних станів. Проблему оптимальних станів людини розглядав Є. П. Ільїн. Зокрема, А. О. Прохоров займається розробкою психології нерівноважних станів.

Психологія станів включає і розгляд окремих видів станів, в тому числі, що виникають у надзвичайних ситуаціях. Стан напруги вивчали Т.А. Немчин, Л. П. Гримак, В. І. Лебедев. Емоційні стани, що виникають у надзвичайних ситуаціях, досліджував А. О. Прохоров, А. Кемпінські та ін.

Серед психічних явищ психічним станам належить одне з основних місць. У той же час, незважаючи на інтенсивне вивчення проблеми психічних станів, дуже багато чого в ній залишається неясним. На думку Т.А. Немчина, «необхідна успішна розробка цієї проблеми, тому, що психічні стани істотно визначають характер діяльності людини»-.

Українські вчені М. І. Дьяченко, Л. А. Кандибовіч, В. А. Пономаренко також вказують на важливість суб'єктивного сприйняття надзвичайної (у їхньому тезаурусі складної) ситуації: «Напружена ситуація — це таке ускладнення умов діяльності, що набуло для особистості особливої значимості. Іншими словами, складні об'єктивні умови діяльності стають напруженою ситуацією тоді, коли вони сприймаються, розуміються, оцінюються людьми як важкі, небезпечні і т. д.

В. Г. Андросюк у своїй книзі «Педагогіка і психологія» приходиться до такого висновку: «надзвичайна ситуація — це такий стан системи життєдіяльності, який є небезпечним для життя і здоров'я, несприятливо для функціонування психіки людини і може викликати напруженість»³.

Виходячи з усього вищесказаного, перерахуємо основні характеристики надзвичайної ситуації:

—це ситуація, з дуже великим за силою впливом, що виходить за межі діапазону можливостей людини;

—це ускладнені умови діяльності, які суб'єктивно сприймаються, розуміються і оцінюються людиною як важкі, небезпечні і т.д.;

—ситуація викликає виникнення досить складною для суб'єкта завдання, «важкого» психічного стану;

—надзвичайна ситуація веде до появи стану динамічної неузгодженості і вимагає максимальної мобілізації ресурсів організму;

—така ситуація викликає негативні функціональні стани, порушення психологічної регуляції діяльності, і, тим самим знижує ефективність і надійність діяльності;

—людина стикається з неможливістю реалізації своїх мотивів, прагнень, цінностей, інтересів.

Надзвичайна ситуація небезпечна для життя і здоров'я, несприятлива для функціонування психіки людини. Фактори, які породжують психічну напруженість, можуть в одних випадках надавати позитивний мобілізуючий вплив на людину, а в інших — негативний, дезорганізуючий вплив. Нас цікавить ресурсний стан в екстремальних ситуаціях, тому розглянемо позитивні, мобілізуючі зміни в емоційній сфері особистості, що викликаються дією таких ситуацій.

Висновок: Отже, порушення нормальних умов життєдіяльності людини, викликане будь-якою небезпечною подією (аварією, катастрофою, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, великою пожежею, застосуванням засобів ураження), яке призводить до загибелі людей та значних матеріальних втрат, характеризує виникнення надзвичайної ситуації.

Надзвичайна ситуація небезпечна для життя і здоров'я, несприятлива для функціонування психіки людини. Фактори, які породжують психічну напруженість, можуть в одних випадках надавати позитивний мобілізуючий вплив на людину, а в інших — негативний, дезорганізуючий вплив.

Одним із наслідків переживання людиною надзвичайної ситуації є виникнення соціально-психологічної напруги, яка виникає внаслідок дії загрозливих факторів (підвищене навантаження, дефіцит часу, брак інформації та ін.). Виникнення напруги є закономірною реакцією людини на загрозу для її життя ситуацію.

¹Батурина Г. И. Эмоции и чувства как специфическая форма отражения действительности. - В кн. Диалектика познания и сознания. Ученые записки Ивановского пед. ин-та Иваново: Изд-во пед. ин-та, 2003. с. 31-295 С.144.

²Там же. С.123.

³Там же. С.153.

Серед причини виникнення соціально-психологічної напруги при надзвичайних ситуаціях можна виокремити наступні: несподіване виникнення небезпеки, незнання характеру і можливих наслідків стихійного лиха або аварії, незнання правил поведінки в екстремальній обстановці, відсутність досвіду і навичок у боротьбі зі стихією, слабка морально-психологічна підготовка.

Серед методів вивчення чинників, що сприяють виникненню соціально-психологічної напруги при НС можна виділити діагностичні методи (методики вивчення психологічних санів), метод спостереження, метод бесіди та експериментальні методи.

Список літератури:

1. Батурина Г. И. Эмоции и чувства как специфическая форма отражения действительности. — В кн. Диалектика познания и сознания. Ученые записки Ивановского пед. ин-та Иваново: Изд-во пед. ин-та, 2003. с. 31-295.
2. Бикова О. В. Болієв О. В., Деревинський Д. М., Єлісєєв В. Н. Миронець С.М., Осипенко С.І., Півень Ю.О. та інші. Основи цивільного захисту: Навч. посібник К: 2008.- 223 с.
3. Немчин Т. А. Состояния нервно-психического напряжения. Л., 1983.
4. Носенко З. Л. Особенности речи в состоянии эмоциональной напряженности. Днепропетровск, 1975.
5. Максименко Ю. Б., Бондаренко А. И. Диагностика эмоциональных и когнитивных компонентов в структуре психического образа//Диагностика и регуляция эмоциональных состояний. Ч. 1. М., 1990. С. 54-57.
6. Стресс и тревога в спорте/Сост. Ю. Л. Ханин.М., 1983.

7. Доскин В. А., Лаврентьева Н.А., Мирошников М. П., Шарай В. Б. Тест дифференцированной самооценки функционального состояния//Вопросы психологии. 1973. + 6. С. 141-145.
8. Дикая Л.Г.Семикин В. В. Регулирующая роль образа функционального состояния в экстремальных условиях деятельности/Психол. Журн. 1991. Т. 12. + 1. С. 55-65.